

Evaluation the strengths and opportunities of the police command of the Islamic Republic of Iran in using the cyber space

Bahman Moradi¹

Received: 2022/06/21

Accepted: 2023/01/20

Abstract

Background and purpose: Cyberspace is an emerging world that, along with its challenges, contains many opportunities that can be minimized by optimally using the opportunities in this space. Therefore, this research has been done with the aim of analyzing the experience of experts about the internal strengths and external opportunities of the police command of J.A. in the use of virtual space.

Method: This research is applied-developmental in terms of purpose; In terms of data type, it is qualitative and in terms of nature, it is exploratory. Delphi and content analysis methods were used to analyze the collected data. The statistical population of this research is the police experts, from whom a total of 30 people were selected by targeted sampling and based on theoretical saturation. In the following, to ensure the validity of the tool, the opinions of expert professors and participants in data analysis were used, and to ensure reliability, the methods of recyclability and repeatability were used.

Findings: 10 cases of strengths: monitoring of cyberspace by the police, the presence of expert staff in the field of cyberspace and prevention, the existence of technological infrastructure, proper interaction with institutions in charge of cyberspace affairs, the possibility of producing appropriate content, etc., and 10 opportunities : Utilizing the platform of safe virtual space in education, setting up native virtual networks, using emerging technologies, etc. were extracted in the use of cyber space.

Conclusion: Based on the findings, it was suggested to take advantage of internal strengths and potential opportunities in the environment in order to culture the use of virtual space by employees; awareness and education; the promotion of media literacy and other should be used.

Keywords cyberspace. Opportunities. strengths. Police personnel

Citation (APA): Moradi, Bahman (1401) Evaluation the strengths and opportunities of the police command of the Islamic Republic of Iran in using the cyber space

Quarterly of Supervision and Inspection, 16(62), 89-108

DOI: 10.22034/si.2023.100115

1. Member of the faculty of Amin University of Police Sciences, Tehran, Iran

بررسی نقاط قوت و فرصت‌های فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در بهره‌گیری از فضای مجازی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۲۷

بهمن مرادی^۱

چکیده

زمینه و هدف: فضای مجازی، دنیای نوظهوری است که در کنار چالش‌های خود، حاوی فرصت‌های فراوان است که می‌توان با استفاده بهینه از فرصت‌های موجود در این فضا، تهدیدات آن را به حداقل رساند. لذا این پژوهش با هدف تحلیل تجربه خبرگان درباره نقاط قوت درونی و فرصت‌های بیرونی فرماندهی انتظامی ج.ا.ا در استفاده از ظرفیت‌های فضای مجازی انجام شده است.

روش: این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی- توسعه‌ای؛ از نظر نوع داده، کیفی و از لحاظ ماهیت، اکتشافی است. برای تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده روش دلفی و تحلیل محتوا مورد استفاده قرار گرفت. جامعه آماری این پژوهش، خبرگان پلیس هستند که از بین آنان به روش نمونه‌گیری هدفمند و بر اساس اشباع نظری، جمعاً تعداد ۳۰ نفر انتخاب شدند. در ادامه برای اطمینان از روایی ابزار، از نظرات اساتید صاحب‌نظر و مشارکت‌کنندگان در تحلیل داده‌ها و برای اطمینان از پایایی، از روش‌های قابلیت‌بازیافت‌پذیری و تکرارپذیری استفاده شد.

یافته‌ها: تعداد ۱۰ مورد نقاط قوت: پایش فضای مجازی توسط پلیس، وجود کارکنان خبره هم در حوزه فضای مجازی و پیشگیری، وجود زیرساخت‌های فناوری، تعامل مناسب با نهادها متولی امور فضای مجازی، امکان تولید محتوای مناسب و... همچنین تعداد ۱۰ مورد فرصت: بهره‌گیری از بستر فضای مجازی ایمن در آموزش، راه‌اندازی شبکه‌های مجازی بومی، استفاده از فناوری‌های نوظهور و... در استفاده از فضای سایبر استخراج شدند. **نتیجه‌گیری:** بر اساس یافته‌های حاصله، پیشنهاد گردید تا با بهره‌گیری از نقاط قوت درونی، از فرصت‌های بالقوه موجود در محیط به نحو مطلوب در جهت فرهنگ‌سازی استفاده از فضای مجازی توسط کارکنان؛ آگاه‌سازی و آموزش؛ ارتقای سواد رسانه‌ای و... استفاده گردد. **کلیدواژه‌ها:** فضای مجازی؛ فرصت‌ها؛ قوت‌ها؛ کارکنان پلیس

استناد (APA): مرادی، بهمن (۱۴۰۱). بررسی نقاط قوت و فرصت‌های فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در بهره‌گیری از فضای مجازی

فصلنامه علمی نظارت و بازرسی، ۱۶ (۶۲)، ۸۹-۱۰۸

DOI: 10.22034/si.2023.100115

۱. عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران

Emamifar.ce1976@gmail.com

فضای مجازی؛ دنیایی نوظهور و غیرملموس و حاوی فرصت‌ها، تهدیدها و آسیب‌های توأمان فراوان است. با وجود ایجاد تحولات عظیم و شگرف در ابعاد مختلف و معرفی آن به‌عنوان فضایی رهایی‌بخش و موقعیتی جدید برای تحقق خیال‌ها، تمایلات و نیازهای غریزی کاربران در نظریه‌های خوش‌بینانه نسبت به این فضا، آسیب‌های بسیار جدی را نیز متوجه کاربران نموده است. به‌نحوی که با حذف مرزهای سیاسی و جغرافیایی، مرزهای فرهنگی را کم‌رنگ نموده و با تحت تأثیر قراردادن قوای تفکر و تعقل، رفتار مخاطبان را هدایت، بنیان‌های هویت و فرهنگ را در جامعه دگرگون، روابط صمیمانه بین انسان‌ها را متزلزل، هویت فعلی افراد را به‌شدت به چالش کشیده و بر تمامی ابعاد زندگی تأثیرات عمیق گذاشته و ظهور قلمروهای جدیدی درباره چیستی و ماهیت فرد را برای مخاطبان به ارمغان می‌آورد (شجاعی، ۱۳۹۷، ص ۱۳۱). اندیشمندان این حوزه تعاریف متعددی برای آن ارائه نموده‌اند. یکی آن را مجموعه‌ای از ارتباطات درونی انسان‌ها با کامپیوتر و وسایل مخابراتی، بدون در نظر گرفتن جغرافیای فیزیکی معرفی نموده و دیگری این فضا را شبکه‌های وابسته به یکدیگر، از زیرساخت‌های فناوری اطلاعات، اعم از اینترنت، شبکه‌های ارتباطی، سامانه‌های رایانه‌ای، پردازنده‌های جاگذاری‌شده و کنترل‌کننده‌های صنایع حیاتی تعریف کرده است (بارتولومیز، ۲۰۱۰، ص ۳۵۳). فرماندهی معظم و معزز کل قوا معایب و محاسن این فضای نوظهور را توأمان نگریده و دغدغه‌های اساسی نسبت به آن داشته و دارند. ایشان از یک‌سو اهمیت فضای مجازی را در تراز اهمیت انقلاب اسلامی معرفی و از سوی دیگر نگرانی‌های خود را نسبت به معضلات آن ابراز می‌نمایند (۱۳۹۰). مهم‌ترین و با ارزش‌ترین سرمایه هر سازمان، نیروی انسانی با انگیزه است که بیشتر کاستی‌های سازمان را جبران می‌کند و می‌تواند سازمان را به تعالی و بهبود مستمر برساند (حسین‌آبادی و همکاران، ۱۴۰۰، ص ۱۶۰، به نقل از جزئی و رستمی، ۱۳۹۰). کارکنان فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران که مهم‌ترین سرمایه‌های فراجا هستند، به‌عنوان بخشی از کاربران فضای مجازی کشور، در معرض انواع آسیب‌های فضای مجازی قرار داشته و شبکه‌ها و کانال‌های وابسته به معاندین نظام، مستمراً در تلاش‌اند تا با تأثیرگذاری بر اذهان، تغییر در بینش، نگرش، اعتقادات دینی و مذهبی کارکنان فراجا، به اهداف سوء خود دست یابند و هم‌اینک نیز به دنبال گسترش فعالیت‌های سوء خود از طریق افکارسازی در کارکنان در خصوص موضوعات مورد چالش، قبح‌زدایی از توهین و اهانت به مسئولین، القا و انتشار گستره نارضایتی کارکنان و... هستند. برای نمونه در ۳۱ شهریورماه سال ۱۴۰۰، یکی از برنامه‌ریزی دشمن از طریق این کانال‌ها، تشویق به تجمع کارکنان در مقابل هسته‌گزینش و استخدام استان‌ها بود. نمونه دیگر، تبلیغات گسترده و چندماهه معاندین از طریق کانال

تلگرامی سالک برای شکل‌گیری تجمعات غیرقانونی کارکنان فراجا در مقابل فرمانداری شهرستان‌ها و در تهران مقابل مجلس شورای اسلامی در ۹ اسفند ۱۴۰۰ بود. همچنین سازمان‌های جاسوسی دولت‌های متخاصم از بستر این فضا (صفحه فیس‌بوک) با تحریک کارکنان و استفاده از وضعیت معیشتی آنها، به دنبال تطمیع و جذب کارکنان سازمان‌های انتظامی، امنیتی و اطلاعاتی، با هدف جمع‌آوری اطلاعات سازمانی هستند. رژیم جعلی اسرائیل در شبکه اجتماعی فیس‌بوک صفحه‌ای با نام «وی‌آی‌پی کارگزینی» با آدرس مشخص را برای ایجاد نارضایتی و جمع‌آوری اخبار کارکنان نیروهای مسلح راه‌اندازی نموده است.

از سوی دیگر در دل هر تهدیدی، فرصتی نهفته است و چنانچه فرصت‌ها به خوبی شناسایی و مورد استفاده بهینه قرار گیرد، ضمن خنثی‌نمودن تهدیدات، عرصه نیز عوض خواهد شد. علی‌رغم اینکه در موضوع فضای مجازی نقاط ضعفی وجود دارد، لیکن نقاط قوت فراوانی در استفاده از این فضا مشاهده می‌شود. لذا این تحقیق به دنبال پاسخ به این پرسش است که؛ قوت‌های درونی و فرصت‌های بیرونی فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در استفاده از فضای مجازی کدام‌اند؟

پیشینه پژوهش

مرادی، محمدی‌مقدم، مجیدی و امیرلی (۱۴۰۱) پژوهشی با عنوان «واکاوی چالش‌های فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در استفاده از فضای مجازی»، به روش کیفی انجام داده‌اند. مشارکت‌کنندگان تعداد ۱۰ نفر از خبرگان و متخصصان فضای مجازی و دارای نقش نظارتی در پلیس بوده‌اند. یافته‌ها نشان داد تهدیدهای متوجه کارکنان فراجا در استفاده از فضای مجازی عبارت‌اند از: خطر نفوذ جلیبی و جذبی؛ شکست و افشای اطلاعات؛ کاربربودن در فضای مجازی؛ رواج فساد اخلاقی؛ گسست عاطفی و طلاق؛ تحمیل ارزش‌ها و الگوهای اخلاقی - رفتاری غربی؛ دگرگونی هویت ملی و دینی؛ انزوا و دوری از خانواده؛ قانون‌گریزی و نارضایتی نسبت به انجام وظایف.

خواجوند احمدی و ابراهیمی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «نقش عوامل فردی، خانوادگی و اجتماعی در بزه‌دیدگی در فضای مجازی»، جامعه آماری کلیه دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه اول و دوم شهر تهران که با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله برفی مجازی، تعداد ۳۲۶ نفر از طریق جدول کرجسی و مورگان انتخاب و هدف پژوهش، بررسی پیش‌بینی بزه‌دیدگی در فضای مجازی توسط عوامل فردی، خانوادگی و اجتماعی بوده و به این نتایج دست یافتند: ۱۳٪ در جامعه مورد مطالعه دچار بزه‌دیدگی در فضای مجازی شده‌اند، افراد ۱۸ ساله بیش از سایرین بزه‌دیدگی فضای مجازی را تجربه کرده‌اند، ۱۱/۹۶٪ در جامعه مورد مطالعه بزه‌دیدگی مستقیم و ۱۱/۵۴٪ نیز بزه‌دیدگی غیرمستقیم در فضای مجازی را تجربه کرده‌اند.

سلطانی فر، فرهنگی و اسماعیلی طبا (۱۴۰۰) در پژوهش «کاربست سواد رسانه‌های دینی در مواجهه با آسیب‌های فضای مجازی به‌عنوان یک مسئله مستحدثه»، با روش مطالعات اسنادی و تطبیقی، با هدف ارائه مدل آموزش سواد رسانه‌های انجام و در پایان این نتیجه حاصل گردید که در زمینه نقش مخاطبان رسانه‌های مجازی جدید (تولید، مصرف و بازنویسی پیام‌های رسانه‌ای) در آموزه‌های دینی مصادیق فراوانی که مخاطبان را در مواجهه صحیح با این رسانه‌ها راهنمایی کند، وجود داشته و می‌توان از آنها برای ارتقای سواد رسانه‌های مخاطبان بهره گرفت. این مصادیق عبارت‌اند از؛ غفلت، اشاعه فحشا، امر به معروف و نهی از منکر، ظن حرام، خرص (گفتن از روی حدس و گمان).

بختیاری، محمدی‌مقدم، شاه‌محمدی و محمدی‌برزگر (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «بررسی وضعیت موجود و مطلوب پیشگیری از جرائم منافی عفت و اخلاق عمومی در فضای سایبر» جامعه آماری آن شامل ۱۹۷ نفر از فرماندهان و مدیران پلیس فضای تولید و تبادل اطلاعات (فتا)، به این نتایج دست یافتند: رسیدن به وضعیت مطلوب برای پیشگیری از جرائم منافی عفت، نیازمند اقدامات یکپارچه و منسجم برنامه‌ریزی، به‌سازی و تقویت اقدامات در حوزه‌های مؤثر دخیل در جرم در درون و برون سازمان می‌باشد.

بهره‌مند و داودی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «پیشگیری اجتماعی از جرایم امنیتی-سایبری» که با روش توصیفی-تحلیلی (فاقد جامعه آماری) انجام شده به این نتایج رسیده‌اند که برنامه‌های خانواده‌مدار، تدابیر آموزشی-سایبری، بالابردن سواد رسانه‌ای، تنظیم کدهای رفتاری، اطلاع‌رسانی و اطلاع‌گیری، توجه به حکمرانی خود و شاخص‌های آن، فرهنگ‌سازی و تولید محتوای رسانه‌ای از جمله راهکارهای پیشگیری اجتماعی از جرایم سایبری هستند.

رومرو سالتی، سیلوانا، استفال وی دی بروک و سسیلیا چائو^۱ (۲۰۲۱) در پژوهش خود با عنوان «پیشگیری برای استفاده مسئله‌دار از اینترنت در نوجوانان و جوانان: یک مرور سیستماتیک فراتحلیل»، به روش کیفی (فراتحلیل)، بر روی جامعه هدف بین ۱۲ تا ۲۹ سال که بیشتر از سایر گروه‌های سنی به فضای مجازی دسترسی داشتند، با هدف پیشگیری از اعتیاد به فضای مجازی انجام دادند. در پایان مهم‌ترین نتیجه حاصله این بود که پیشگیری نوع اول^۲ به‌طور خاص استفاده مشکل‌ساز شبکه‌های اجتماعی را برطرف می‌کند.

نگریفا و والنته^۳ (۲۰۱۸) در پژوهشی که با عنوان «ویژگی‌های ساختاری شبکه‌های اجتماعی آنلاین، بر رفتارهای پرخطر جوانان»، بر روی طیفی از جوانان آسیب‌دیده انجام دادند

1. Romero SaLetti, Silvana. M., Stephan Van Den Broucke,..@ Cecilia Chau

2. Primary Prevention

3. Negriff. Valente

به این نتیجه رسیدند که شبکه‌های اجتماعی جوانانی را که دارای ریسک‌پذیری بیشتری هستند، در معرض خطر قرار می‌دهد.

جمع‌بندی پیشینه

مطالعات داخلی و خارجی انجام شده، حکایت از آن دارند که بیشترین آسیب‌پذیری در فضای مجازی، مربوط به مسائل سوء اخلاقی بوده و در این بین، جوانان و افراد کم سن و سال در مقایسه با سایر رده‌های سنی، در معرض لغزش‌های متعددی قرار دارند و تدابیری از قبیل: برنامه‌های خانواده‌مدار، آموزش و ارتقای سواد رسانه‌ای، فرهنگ‌سازی و تولید محتوای بومی، در پیشگیری از معضلات مربوط به این فضا مؤثرند. نوآوری این مقاله نسبت به تحقیقات پیشین از این جهت است که، اولاً در گذشته تحقیقی با این عنوان انجام نشده و نکته دوم اینکه خروجی این اثر به این نکته اشاره دارد که فراجا می‌تواند با تکیه بر نقاط قوت خود، از فرصت‌های بالقوه بیرونی در جهت سالم‌سازی و پیشگیری از انواع آسیب‌های فضای مجازی که متوجه کارکنان است، استفاده بهینه نماید. همچنین به هم‌سو بودن برخی از نتایج و یافته‌های پیشینه با نتایج این پژوهش در پایان مقاله اشاره می‌گردد.

مبانی نظری

فضای مجازی^۱: فضای مجازی مجموعه‌ای از سخت‌افزار و تعاریف نمادین است که شبکه‌ای از عقاید و باورها را در قالب دادوستد بین افراد منتقل می‌کنند. برخلاف فضای واقعی، در فضای مجازی نیاز به جابه‌جایی‌های فیزیکی نیست و کلیه فعالیت‌ها از طریق فضای سایبر، انجام و شبکه عظیمی از افراد را شامل می‌شود که مرزهای سیاسی و جغرافیایی را درهم می‌شکنند و گاه مرزهای فرهنگی را کم‌رنگ می‌کنند و بر تمام ابعاد زندگی بشر تأثیر می‌گذارند. به باور کاستلز فضای مجازی، مکان نیست، دالان و راهرویی بین مکان‌هاست. به تعبیر دیگر، فضای مجازی نوعی فرافضا و فضای ذهن است. فضایی که ما هر روز در آن دست به عمل می‌زنیم و با مردم، اندیشه‌ها، مکان‌ها و زمان‌هایی دیگر ملاقات می‌کنیم. کاستلز همچنین در نظریه شبکه خود بر روابط اجتماعی بسیار تأکید دارد. به باور او ارتباط بلوک‌های اصلی، شبکه بوده و افراد حمایت‌های متنوعی را از اعضای شبکه خود، دریافت و پیوندهای گوناگون حمایت‌های اجتماعی متنوعی را برای اعضای شبکه فراهم می‌کنند (کاستلز و ایتنس^۲، ۱۳۸۴، ص ۴۷). در هزاره سوم میلادی و با گسترش وسایل ارتباط جمعی، همه جوامع در معرض تغییرات ساختاری قرار گرفته‌اند. این فناوری‌ها اگرچه نقش تعیین‌کننده‌ای در فرایند جهانی شدن دارند، نقش واسطه در کنش متقابل بین ساختارهای اجتماعی و کنش‌گران را احیا می‌کنند. گرنبر با

1. Cyber(netics)
2. Kastlez Vaitnes

طرح نظریه کاشت، بر کنش متقابل بین رسانه‌ها و مخاطبانی که از آنها استفاده می‌کنند و چگونگی تأثیرگذاری رسانه‌ها به مخاطبان تأکید دارد. او عقیده دارد ساعت‌های متمادی مواجهه با رسانه‌ها، تغییر در نگرش و دیدگاه‌ها نسبت به مفهوم رسانه ایجاد می‌کند. گربنر معتقد است رسانه‌ها به ارائه دیدگاه‌های هم‌شکل و کم‌و‌بیش یکسان از واقعیت اجتماعی متمایل هستند و مخاطبان آنها بر اساس چنین سازوکاری فرهنگ‌پذیر می‌شوند. او معتقد است رسانه‌ها به دلیل نظم و هماهنگی در ارائه پیام، قدرت اثرگذاری بسیاری دارند و درحقیقت این‌گونه جامعه را شکل می‌دهند (سورین و تانکارد^۱، به نقل از کیخایی، ۱۳۹۲، ص ۳۹۲). بر اساس نظریه ساخت‌یابی گیدنز استنباط می‌شود که شبکه‌های اجتماعی مجازی محصول کنش معنادار بین افراد هستند؛ اما پس از شکل گرفتن، محدودیت‌هایی را بر عاملان اعمال می‌کنند. او عقیده دارد جهانی شدن، بنیان‌های هویت و فرهنگ را در جامعه کنونی دگرگون کرده است. همچنین روابط انسانی که از جمله روابط صمیمانه بین انسان‌ها هستند که تأثیر مهمی در تکوین هویت انسانی دارند، در دنیای مدرن دچار دگرگونی شده‌اند (گیدنز، ۱۳۷۷، ص ۱۸).

ویژگی‌های حقوقی و سیاسی فضای مجازی: ویژگی‌های حقوقی و سیاسی فضای مجازی را می‌توان فقدان مرزهای فیزیکی، انطباق نداشتن با استانداردهای جهانی حقوق کیفری، یکنواختی قوانین در حوزه‌های اصلی قانون‌گذاری و غیرمادی بودن رفتارهای ارتکاب‌یافته برشمرد. این موضوع موجب بروز شرایط خاص زیر می‌شود:

- کاهش کنترل دولت بر اطلاعات در جامعه اطلاعاتی
- مختصات پارادوکسیکال (دوگانه) جامعه اطلاعاتی
- تغییر مفهوم امنیت و راهکارهای تأمین آن
- تراحم اصول حاکم بر امنیت فضای مجازی با مقوله امنیت در مفهوم کلاسیک
- ناکارآمدی روش‌های تأمین امنیت فیزیکی جهت تأمین امنیت فضای مجازی
- اختلاط میان تهدیدهای امنیتی برون‌مرزی و درون‌مرزی در فضای مجازی (شورای عالی امنیت فضای تبادل اطلاعات کشور، ۱۳۸۴، ص ۳).

نظریه‌های اجتماعی با رویکرد مثبت (خوش‌بینانه) در بحث فضای مجازی: نخستین و شاید معتبرترین نظریه در باب فرهنگ دیجیتال و خود فضای مجازی که تا حدود بسیاری نیز خوش‌بینانه بوده و همواره فضای مجازی را به‌عنوان یک فرصت می‌پندارد، نظریه شری ترکل است. این نظریه در باب رابطه حضور در فضای مجازی و شکل‌گیری خود پست‌مدرن در بین کاربران فضای مجازی، به‌ویژه، شرکت‌کنندگان در «میدان‌های چند کاربردی^۲»، به‌مثابه فضایی

1. Surin & Tankart

2. multi-user domains

مجازی برای گفت‌وگو، بازی نقش و تعامل با سایرین به‌طور مداوم و منظم است. شری ترکل^۱ (۲۰۰۵) در کتاب «زندگی بر روی صفحه نمایش» معتقد است که فضای مجازی در حال سوق دادن ما به فرهنگی پست‌مدرن بر مبنای تمایز و پراکندگی است؛ چرا که حضور در فضای مجازی به دلیل ویژگی‌های خاص آن از جمله امکان گمنامی و حذف نشانه‌های فیزیکی، به کاربر اجازه می‌دهد که به آسانی نقش‌های متعدد و متفاوتی را در زمان‌های مختلف و با تنظیمات مختلف مورد دلخواه و پسند خود، بازی کند. همچنین فضای مجازی از نظر وی تا حدودی فضایی رهایی‌بخش است؛ چرا که به کاربر اجازه می‌دهد در آن واحد خالق، بازیگر، کارگردان، تهیه‌کننده و در مجموع، همه‌کاره نمایش مطلوب خود باشد. از نظر وی صحنه نمایش کامپیوتر، در حقیقت، موقعیتی جدید برای تحقق خیال‌ها و تمایلات عقلانی و یا نیازهای غریزی کاربران است. در واقع حضور در فضای مجازی پنجره‌های متعدد تازه‌ای را به هویت فرد می‌گشاید که دنیای واقعی، تنها یکی از آن پنجره‌هاست. فضای مجازی، به‌عنوان رسانه‌ای با «پهنای باند پایین»، در مقایسه با تعامل چهره به چهره، فرصت بیشتری را برای دخیل کردن فرایندهای تفسیر، تخیل و آرزوهای طرفین تعامل در گفت‌وگو، فراهم می‌آورد. در حقیقت، می‌توان گفت بر حسب آن که کاربر در فضای مجازی چگونه «خود» روی شبکه‌اش ساخت‌بندی کرده، سایرین در شبکه او را در ذهن و تصور خویش بارها بازآفرینی می‌کنند؛ لیکن میانجی‌گری و نقش‌آفرینی واسطه خیال و تصور در علل مجازی نیز از علل جذابیت این قبیل تعاملات است (استون، ۲۰۰۱ به نقل از دکایی و خطیبی، ۱۳۸۵، ص ۱۲۶). از نظر رینگولد^۲ (۱۹۹۳) حضور در اجتماع‌های مجازی از سویی می‌تواند فشارهای ناشی از هماهنگی «خود» با انتظارات جمعی در دنیای واقعی را کاهش دهد و آزادی‌های بیشتری را برای تحقق «خود مطلوب و ایده‌آل» به فرد بدهد و از سوی دیگر از فشارهای محیطی و جغرافیایی بر کاربر بکاهد. حضور در اجتماع‌های مجازی محلی، قومی، منطقه‌ای و... تا اندازه‌ای، باعث تقویت جنبه‌های بومی هویت و شرکت در جمع‌های جهانی در فضای مجازی می‌شود و می‌تواند نوعی هویت جهانی یا جهان‌وطنی را در فرد کاربر شکل دهد. در مجموع تم اصلی دیدگاه پسامدرنیست‌هایی چون ترکل، استون و رینگولد پیرامون تأثیرات هویتی حضور در فضای مجازی، حول محوری شکل گرفته که فضای مجازی، فضایی رهایی‌بخش است که به کاربر اجازه رهایی از بدن و بسیاری از محدودیت‌های دیگر و شکوفایی جنبه‌های مختلف خود را که پیش از این قادر به بیان و نمایاندن آنها نبود، می‌دهد.

1. Turkle, Sherry

2. Rheingold

چالش‌ها و آسیب‌پذیری‌های کشور در فضای سایبر

با توجه به روندها و رویدادهای گذشته و تجربه سایر کشورها، مهم‌ترین آسیب‌پذیری کشور در بحث فضای سایبر عبارت‌اند از: (ترابی، ۱۳۹۷، ص ۱۷۴).

الف) پیچیدگی فضای سایبر و نگاه سنتی به امنیت: فضای سایبر فضای ابهام، پیچیدگی، پویایی و غیرقابل پیش‌بینی است. در چنین فضایی، لزوماً کنترل در دست دولت‌ها نیست و چندان روشن نیست که چه چیزی فرصت و چه چیزی آسیب است. برای نمونه، هنوز مشخص نیست که چگونه می‌توان شبکه‌های اجتماعی را گسترش داد و ضمن بهره‌برداری از آنها، آسیب‌های رو به گسترش‌شان را نیز مدیریت کرد؟ همچنین، مشخص نیست فضای سایبر دقیقاً به کجا می‌رود و در کوتاه‌مدت و بلندمدت چه فرصت‌ها و آسیب‌هایی را برای کشور ایجاد می‌کند؟

ب) کاربر بودن کشور در فضای سایبر: معمولاً کاربر بودن به استفاده افراد از نرم‌افزارها و سخت‌افزارها و به‌طور کلی، استفاده از فضای سایبر گفته می‌شود. در واقع، بسیاری از کشورهای جهان در محیطی فعال هستند که خود کمترین نقشی در ایجاد و مدیریت کلان آن ندارند و برای آنها، فعالیت در این حوزه مانند بازی در زمین حریف بر اساس ساختار، قواعد و مقرراتی است که کمترین نقش را در ایجاد و تدوین آن نداشته‌اند. این کشورها نگرانی‌های امنیتی جدی نسبت به این موضوع دارند.

ج) ضعف اعتماد عمومی به دولت در حوزه سایبری: یکی از نگرانی‌های اصلی در این زمینه، استفاده گسترده از شبکه‌های اجتماعی خارجی مانند تلگرام است که امکان رصد روندها و رویدادهای داخلی و شناخت ارزش‌ها، باورها و خواسته‌های عمومی مردمان ایران را برای کشورهای دیگر فراهم آورده است. در چنین شرایطی، حجم بسیار وسیع و گسترده فعالیت ایرانیان در تلگرام و سایر شبکه‌های اجتماعی، ضمن فرصت‌سازی، می‌تواند زمینه آسیب‌پذیری کشور را نیز فراهم کند. تصمیم بر فیلتر تلگرام بر همین اساس بوده، که البته در عمل به نظر می‌رسد نه تنها نتیجه مورد انتظار را تأمین نکرد؛ بلکه بر اساس آمار و ارقام موجود، بر میزان استفاده از فیلترشکن‌ها چندین برابر افزوده شده و مضرات جانبی را به ارمغان آورده است.

د) نداشتن راهبرد جامع و کارآمد سایبری و جزیره‌ای عمل کردن: دولت و جامعه ایرانی با وجود داشتن قواعد و مقررات کافی، در اجرا با مشکل مواجه هستند و چنین مسئله‌ای باعث جزیره‌ای عمل کردن نهادهای مختلف متولی حوزه سایبر شده و این آسیب‌پذیری بزرگی است. در چنین شرایطی، کشور ما نیازمند راهبردی جامع و کارآمد است که مبتنی بر برنامه‌ای بلندمدت و جامع بر محور شناخت فضای سایبر، شناخت فرصت‌ها و آسیب‌ها و طرح‌ریزی برای همه بخش‌ها اعم از بخش دولتی و خصوص باشد.

همگام نبودن با فضای انقلاب سایبری: مسئله اصلی در این زمینه، ساختار مدیریت کشور است که همچنان بر مدار مدیریت سنتی گذشته می‌چرخد و موضوع مهم دیگر، جذب نیروهای کارآمد در حوزه سایبری و البته آموزش‌های جدی کارکنان استخدام شده برای همراه شدن با انقلاب سایبری است. لازم است ساختار اداری و اجرایی مطابق با انقلاب سایبری به‌روز شود و کارمندان و کارکنان دولتی به‌ویژه در مراکز سیاسی، نظامی و امنیتی، آموزشی‌های جدی و حرفه‌ای برای فعالیت و بهره‌برداری از فضای سایبر کسب کنند (ترابی، ۱۳۹۷، ص ۱۷۴-۱۷۸).

ویژگی‌های حقوقی و سیاسی فضای مجازی

ویژگی‌های حقوقی و سیاسی فضای مجازی را می‌توان فقدان مرزهای فیزیکی؛ انطباق نداشتن با استانداردهای جهانی حقوق کیفری؛ یکنواختی قوانین در حوزه‌های اصلی قانون‌گذاری و غیرمادی بودن رفتارهای ارتکاب‌یافته، برشمرد. این موضوع موجب بروز شرایط خاصی به این شرح شده است: کاهش کنترل دولت‌ها بر اطلاعات جامعه؛ مختصات دوگانه (پارادوکسیکال) جامعه اطلاعاتی؛ تغییر مفهوم و راهکارهای تأمین آن؛ تراحم اصول حاکم بر امنیت فضای مجازی با مقوله امنیت در مفهوم کلاسیک؛ ناکارآمدی روش‌های تأمین امنیت فیزیکی برای تأمین فضای مجازی؛ اختلال میان تهدیدهای امنیتی برون‌مرزی و درون‌مرزی در فضای مجازی (مرادی و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۹۰).

روش پژوهش

این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی؛ از نظر نوع داده، کیفی و از لحاظ ماهیت، اکتشافی و با رویکرد تحلیل محتوا (به روش دلفی) است که برای دستیابی به نقاط قوت و فرصت‌های استفاده از فضای مجازی در قلمرو فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران انجام می‌شود. مشارکت‌کنندگان، خبرگان با ویژگی‌های: حداقل ۲۰ سال سابقه خدمت، ۱۰ سال سابقه مدیریت، مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد و دکترا، به روش هدفمند و بر اساس اشباع نظری جمعاً به تعداد ۳۰ نفر انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها، از روش تحقیق کیفی (مصاحبه) استفاده شد. در این مرحله، دستیابی به توصیف عمیق و غنی از تجارب و ادراک مشارکت‌کنندگان، با مصاحبه انجام شده، داده‌های کیفی لازم جمع‌آوری گردید. برای اطمینان از روایی ابزار، ضمن استفاده از نظرهای اساتید صاحب‌نظر، از مشارکت‌کنندگان در تحلیل داده‌ها کمک گرفته شد. برای حصول اطمینان از پایایی، از روش‌های قابلیت بازیافت‌پذیری و تکرارپذیری و برای تحلیل داده‌های گردآوری شده، نیز از تحلیل محتوا استفاده شد.

یافته‌های تحقیق

الف) یافته‌های توصیفی: مشارکت‌کنندگان، ۳۰ نفر از خبرگان با ویژگی‌های زیر هستند:

- متغیر جنسیت: مرد ۱۰۰٪-، زن، صفر.

• متغیر سن: ۳۰ تا ۴۰ سال، ۲۰٪ (۶ نفر)؛ ۴۱ تا ۵۰ سال، ۵۳٪ (۱۶ نفر)؛ ۵۱ سال به بالا، ۲۷٪ (۸ نفر).

• متغیر تحصیلات: دکترا، ۴۷٪ (۱۴ نفر)؛ کارشناسی ارشد، ۵۳٪ (۱۶ نفر).

(ب) یافته‌های استنباطی: ارزیابی نقاط قوت درونی و فرصت‌های بیرونی در استفاده از فضای مجازی، با استفاده از نرم‌افزار Atlas.ti کدگذاری نقاط قوت و فرصت به شرح شکل زیر است. نقاط قوت: پایش فضای مجازی توسط ساحفا، فتا، و...؛ وجود کارکنان و مدیران و نیروی انسانی خبره هم در حوزه فضای مجازی و هم در حوزه پیشگیری از قوع تخلف و آسیب و جرم؛ وجود زیرساخت‌های فناوری در فراجا به صورت گسترده و در سراسر کشور؛ تعامل مناسب فراجا با نهادها و سازمان‌های متولی امور فضای مجازی در کشور؛ فرهنگ‌سازی‌های انجام‌شده در فراجا و امکان تولید محتوای مناسب از حوزه پیشگیری؛ وجود کارکنان مؤمن و متعهد و اخلاق‌مدار در فراجا؛ کسب تجارب ارزنده و مؤثر در طول سال‌های گذشته در رابطه با آسیب‌ها و فرصت‌های فضای مجازی به خصوص توسط پلیس فتا؛ پشتیبانی فرماندهی فراجا از طرح‌های صیانتی در فراجا؛ قابلیت مانیتورینگ برخی از سامانه‌های موجود برای انجام اقدام‌های پیشگیرانه؛ امکان استفاده از زیرساخت‌های تجهیزات فاوا فراجا برای پیشبرد اهداف تعیین‌شده در حوزه سایبر و آموزش آنها.

کلیه نقاط قوت که با روش کدگذاری شناسایی شده است به شرح جدول زیر است.

جدول ۱- نقاط قوت شناسایی شده

کدها	مشارکت کننده	قوت ها	نمونه مصاحبه
S1	شماره ۱: مورد تأیید مشارکت‌کنندگان: ۹-۱۱-۲۱-۱۷	پایش فضای مجازی توسط ساحفا، فتا، و...	به عقیده من یکی از مهم‌ترین نقاط قوت پایش فضای مجازی توسط ساحفا، فتا، و... است.
S2	شماره ۲: مورد تأیید مشارکت‌کنندگان: ۱۳-۱۴-۲۷-۱۹	وجود کارکنان و مدیران و نیروی انسانی خبره هم در حوزه فضای مجازی و هم در حوزه پیشگیری از قوع تخلف و آسیب و جرم	وجود کارکنان و مدیران و نیروی انسانی خبره هم در حوزه فضای مجازی و هم در حوزه پیشگیری از قوع تخلف و آسیب و جرم از مهمترین نقاط قوت ناجا است.
S3	شماره ۳: مورد تأیید مشارکت‌کنندگان: ۸-۲۶-۳۰-۲۸	وجود زیرساخت‌های فناوری در ناجا به صورت گسترده در سراسر کشور	آنچه می‌تواند به عنوان یک اهرم قدرتمند به ما کمک کند، وجود زیرساخت‌های فناوری در ناجا به صورت گسترده در سراسر کشور است.

کدها	مشارکت کننده	قوت ها	نمونه مصاحبه
S4	شماره ۴: مورد تأیید مشارکت کنندگان: ۱۶-۱۲-۸-۲۹-۲۵	تعامل مناسب ناجا با نهادهای و سازمان‌های متولی امور فضای مجازی در کشور	قوت ما در تعامل مناسب ناجا با نهادهای و سازمان‌های متولی امور فضای مجازی در کشور است.
S5	شماره ۵: مورد تأیید مشارکت کنندگان: ۲۷-۱۳-۱۵-۳	فرهنگ‌سازی‌های انجام شده در نیروی انتظامی و امکان تولید محتوای مناسب از حوزه پیشگیری	قوت دیگری که ما داریم فرهنگ سازی‌های انجام شده در نیروی انتظامی و امکان تولید محتوای مناسب از حوزه پیشگیری است.
S6	شماره ۶: مورد تأیید مشارکت کنندگان: ۲۴-۲۰-۱۶-۱۳	وجود کارکنان مومن و متعهد و اخلاق مدار در نیروی انتظامی	از نظر کنترل درونی می‌گوییم که نقطه قوت اصلی ما وجود کارکنان مومن و متعهد و اخلاق مدار در نیروی انتظامی است.
S7	شماره ۷: مورد تأیید مشارکت کنندگان: ۲۴-۲۱-۱۴-۱۱	کسب تجارب ارزنده و مؤثر در طول سال‌های گذشته در رابطه با آسیب‌ها و فرصت‌های فضای مجازی به خصوص توسط پلیس فتا	در طول سالیان گذشته کسب تجارب ارزنده و مؤثر در رابطه با آسیب‌ها و فرصت‌های فضای مجازی به خصوص توسط پلیس فتا وجود داشته و این یک نقطه قوت است.
S8	شماره ۸: مورد تأیید مشارکت کنندگان: ۳۰-۲۷-۲۸-۱	پشتیبانی فرماندهی، از طرح‌های صیانتی در ناجا	نقطه قوت ما در همبستگی و یکپارچگی ما است، پشتیبانی فرماندهی، از طرح‌های صیانتی در ناجا صورت می‌گیرد.
S9	شماره ۹: مورد تأیید مشارکت کنندگان: ۱۴-۱۱-۲۲-۲۱	قابلیت مانیتورینگ برخی از سامانه‌های موجود برای انجام اقدام‌های پیشگیرانه	نقطه قوت دیگری که داریم قابلیت مانیتورینگ برخی از سامانه‌های موجود برای انجام اقدام‌های پیشگیرانه است.
S10	شماره ۱۰: مورد تأیید مشارکت کنندگان: ۱۸-۱۷-۶-۲-۱	امکان استفاده از زیرساخت‌های تجهیزات فاواناجا برای پیشبرد اهداف تعیین شده در حوزه سایبر و آموزش آنها	ما امکان استفاده از زیرساخت‌های تجهیزات فاواناجا برای پیشبرد اهداف تعیین شده در حوزه سایبر و آموزش آنها را داریم که این نقطه قوت مهمی است.

شکل ۱- شناسایی نقاط قوت

فرصت‌های شناسایی شده در فضای مجازی

فرصت‌ها: بهره‌گیری از بستر فضای مجازی ایمن در آگاه‌سازی و آموزش کارکنان و خانواده آنان؛ راه‌اندازی فضای مجازی و شبکه‌های داخلی به منظور تبادل اطلاعات و ارائه مشاوره به کارکنان؛ همراه بودن سازمان‌های فرهنگی و حوزه فضای مجازی؛ داشتن بسترهای فنی مناسب و به‌روز در کشور و سازمان؛ احساس تعلق به میراث فرهنگی، ارزش‌ها، سمبل‌ها و نمادهای ملی و وفاداری به کشور و دفاع از آن و توسعه الگوی فرهنگی اسلامی ایرانی؛ تمرین‌ها و رزمایش‌های تخصصی سایبری از سوی مبادی مربوط؛ استفاده از فناوری نوظهور و زیرساخت‌های پوششی برای انجام اقدامات عملیاتی و پیشرفته؛ کمک به نظم شهری و آرامش در جامعه؛ ابزاری برای مقابله با تهاجم فرهنگی؛ پایش فضای مجازی توسط فراجا.

جدول ۲- فرصت‌های شناسایی شده

کدها	مشارکت کننده	فرصت‌ها	نمونه مصاحبه
۱۰۲			
O1	شماره ۱: مورد تأیید مشارکت‌کنندگان: ۱۹-۱۲-۱۱	بهره‌گیری از بستر فضای مجازی ایمن در آگاهسازی و آموزش کارکنان و خانواده آنان	فرصتی که در این زمینه برای ما فراهم می‌شود، بهره‌گیری از بستر فضای مجازی ایمن در آگاهسازی و آموزش کارکنان و خانواده آنان است.
O2	شماره: مورد تأیید مشارکت‌کنندگان: ۱۷-۱۵-۱۳-۱۱	راه اندازی فضای مجازی و شبکه‌های داخلی به منظور تبادل اطلاعات و مشاوره به کارکنان	فرصت دیگری که از این طرح به وجود می‌آید، راه اندازی فضای مجازی و شبکه‌های داخلی به منظور تبادل اطلاعات و مشاوره به کارکنان است.
O3	شماره ۳: مورد تأیید مشارکت‌کنندگان: ۲۷-۲۹-۲۴-۲۰	همراه بودن سازمان‌های فرهنگی و حوزه فضای مجازی	ما یک فرصت ویژه برای اجرای این طرح داریم و آن همراه بودن سازمان‌های فرهنگی و حوزه فضای مجازی است.
O4	شماره ۴: مورد تأیید مشارکت‌کنندگان: ۱۹-۱۸-۸-۷	داشتن بسترهای فنی مناسب و به روز در کشور و سازمان	فرصت مناسبی که در این زمینه در اختیار ما است، داشتن بسترهای فنی مناسب و به روز در کشور و سازمان می‌باشد.
O5	شماره ۵: مورد تأیید مشارکت‌کنندگان: ۲۷-۲۵-۲۰-۱۹	احساس تعلق به میراث فرهنگی، ارزش‌ها، سمبل‌ها و نمادهای ملی و وفاداری به کشور و دفاع از آن و توسعه الگوی فرهنگی اسلامی ایرانی	با این طرح فرصت احساس تعلق به میراث فرهنگی، ارزش‌ها، سمبل‌ها و نمادهای ملی و وفاداری به کشور و دفاع از آن و توسعه الگوی فرهنگی اسلامی ایرانی به وجود می‌آید.
O6	شماره ۶: مورد تأیید مشارکت‌کنندگان: ۱۱-۲۳-۲۲-۲۱	تولید محتوای بومی در رده‌های نظارتی و متولی و حمایت فرماندهان از آن	تولید محتوای بومی در رده‌های نظارتی و متولی و حمایت فرماندهان از آن فرصتی است که این طرح در اختیار ما قرار می‌دهد.
O7	شماره ۷: ۲۷-۲۴-۹-۳	تمرین‌ها و رزمایش‌های تخصصی سایبری از سوی مبادی مربوط	این برنامه فرصت تمرین‌ها و رزمایش‌های تخصصی سایبری از سوی مبادی مربوط را به ما می‌دهد.
O8	شماره ۸: ۱۲-۳۰-۲۷-۲۴	استفاده از فناوری نوظهور و زیرساخت‌های پوششی برای انجام اقدامات عملیاتی و پیشرفته	استفاده از فناوری نوظهور و زیرساخت‌های پوششی برای انجام اقدامات عملیاتی و پیشرفته فرصتی است که با اجرای این برنامه در اختیار ما قرار می‌گیرد.
O9	شماره ۹: ۲۹-۲۶-۲۰-۱۹	کمک به نظم شهری و آرامش در جامعه	با اجرای این طرح فرصت کمک به نظم شهری و آرامش در جامعه به وجود می‌آید.
O10	شماره ۱۰: ۱۵-۲۳-۱۱-۱۷-۱	ابزاری برای مقابله با تهاجم فرهنگی	به نظرم این برنامه ابزاری برای مقابله با تهاجم فرهنگی است.

شکل ۲- شناسایی فرصت‌ها

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های مربوط به نقاط قوت: وجود کارکنان مؤمن و معتمد و اخلاق مدار در فراجا و استفاده از ظرفیت این طیف در رصد فضای مجازی که آسیب‌پذیری را به حداقل می‌رساند؛ حمایت فرماندهی از طرح‌های صیانتی که زمینه را برای اجرای اقدامات پیشگیرانه هموار می‌نماید؛ وجود کارکنان خبره در حوزه‌های فضای مجازی؛ پایش فضای مجازی توسط پلیس و... نقاط قوت فراجا در پیشگیری از آسیب‌پذیری کارکنان در فضای مجازی است. به عبارتی زمانی که مدیران و فرماندهان از طرح‌های صیانتی حمایت و پشتیبانی نمایند و یا به‌طور مستمر فضای مجازی توسط کارکنان مؤمن و معتمد مورد رصد و ارزیابی قرار گیرد، به تبع از اثرات مخرب آن کاسته خواهد شد. این یافته با یکی از نتایج تحقیق سلطانی‌فر (۱۴۰۰) مندرج در پیشینه هم‌خوانی دارد؛ به نحوی که در آن تحقیق نیز آموزه‌های دینی، به‌عنوان عامل مهمی در کاهش آسیب‌های فضای مجازی شناخته شده و در این پژوهش نیز به عوامل فرهنگی یا به عبارتی

فرهنگ‌سازی و همچنین وجود کارکنان مؤمن و متعهد به‌عنوان نقطه قوت سازمان در پیشگیری از آسیب‌پذیری اشاره شده است. همچنین در این تحقیق، فرهنگ‌سازی‌های انجام‌شده در فراجا و امکان تولید محتوای مناسب در حوزه پیشگیری، یکی از نقاط قوت احصا گردیده که با نتایج تحقیق بهره‌مند (۱۳۹۷) هم‌خوانی داشته و در آن تحقیق نیز، تولید محتوای رسانه‌ای و فرهنگ‌سازی استفاده از فضای مجازی، از جمله راهکارهای پیشگیرانه معرفی شده است. یکی از نقاط قوت شناسایی‌شده، قابلیت مانیتورینگ برخی از سامانه‌های موجود برای انجام اقدام‌های پیشگیرانه بوده و این یافته با نتایج تحقیقات رومروسالتی و سیلوانان (۲۰۲۱) که پیشگیری نوع اول را اقدامی بازدارنده در استفاده مشکل‌دار از فضای مجازی معرفی می‌کند، هم‌سو و هم‌راستا است.

علی‌رغم رشد فناوری باید به این نکته توجه داشت که رشد و توسعه‌ای در حوزه فناوری می‌تواند ایجاد فرصت کند. به این ترتیب می‌توان به کمک فضای مجازی در امر آموزش و آگاه‌سازی کارکنان و خانواده‌های آنها بهره گرفت و به نوعی سطح آگاهی کارکنان را نسبت به مضرات و آسیب‌های فضای مجازی افزایش داد. می‌توان از فضای مجازی برای مقابله با تهاجم فرهنگی استفاده کرد و ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی را به‌خوبی در این عرصه تبیین و تشریح نمود. همچنین این موقعیت نیز شکل می‌گیرد که به کمک فضای مجازی می‌توان برای انجام اقدامات و عملیات‌های ویژه و استراتژیک بهره برد. همه این‌ها فرصت‌هایی است که فضای مجازی به ارمغان می‌آورد و می‌توان از آنها استفاده نمود. در جدول فوق تنها گوشه‌ای از فرصت‌ها و نقاط قوت موجود از فضای مجازی است که باید به‌درستی با سازوکارهای مناسب و برنامه‌ریزی دقیق از فرصت‌ها و نقاط قوت داخلی استفاده و تا حد امکان خود را تهدیدات آن دور نگه داشت.

پیشنهاد‌های کاربری

با توجه به قوت‌ها و فرصت‌هایی که توسط خبرگان حوزه پیشگیری و فضای مجازی، به‌عنوان مشارکت‌کنندگان این پژوهش شناسایی شده، پیشنهادهای به شرح زیر ارائه می‌گردد:

- با عنایت به وجود زیرساخت‌های مناسب فناوری در مجموعه فراجا، از فرصت بالقوه همراه بودن سازمان‌های فرهنگی و حوزه مجازی در سطح کشور، استفاده و از تعاملات سازنده سازمان‌های ذی‌ربط، فرهنگ‌سازی مناسبی در استفاده از فضای مجازی، از بستر همین فضا برای عموم کارکنان و خانواده‌های آنان انجام گیرد.

- از ظرفیت وجود کارکنان مؤمن، متعهد و اخلاق‌مدار در فراجا، برای آگاه‌سازی و آموزش کارکنان و خانواده‌ها نسبت به معضلات امنیتی و غیرامنیتی فضای مجازی استفاده به‌عمل آید.

- می‌توان از تعامل مناسبی که بین فراجا و نهادها و سازمان‌های متولی امور فضای مجازی وجود داشته، برای راه‌اندازی فضای مجازی و شبکه‌های داخلی به منظور تبادل اطلاعات و مشاوره به کارکنان، بهره جست.

- پیشنهاد می‌گردد از تجارب ذی‌قیمت و ارزنده‌ای که در طول سال‌ها در مباحث فضای مجازی توسط رده‌های نظارتی در فراجا کسب گردیده، در جهت آموزش و ارتقای سواد رسانه‌ای کارکنان استفاده شود.

- از قابلیت مانیتورینگ برخی از سامانه‌های موجود، برای انجام اقدام‌های پیشگیرانه در مقابل تهدیدات و آسیب‌های فضای مجازی استفاده بهینه به‌عمل آید.

- پایش فضای مجازی توسط رده‌های متولی در فراجا (از جمله فتا) که یکی از نقاط قوت شناسایی شده است، در صورت استفاده مطلوب از آن، شیوه مناسبی برای مقابله با تهاجم فرهنگی و پیشگیری از رسوخ فرهنگ‌های بیگانه به مجموعه فراجاست. لذا اقدام هدفمند و برنامه‌ریزی شده در این اقدام مورد تأکید است.

قدردانی و سپاس‌گزاری

بدین‌وسیله مراتب قدردانی و سپاس صمیمانه خود را از همه عزیزانی که در تهیه و تنظیم این پژوهش اینجانب را یاری نمودند ابراز می‌دارم.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- مقام معظم رهبری. (۱۳۹۰). در دیدار با رئیس مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی. پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری. قابل دریافت از: farsi.khamenei.ir
- بختیاری، لطفعلی؛ محمدی‌مقدم، یوسف؛ شاه‌محمدی، غلام‌رضا؛ محمدی‌برزگر، جعفر. (۱۳۹۹). بررسی وضعیت موجود و مطلوب پیشگیری از جرائم منافی عفت و اخلاق عمومی در فضای سایبر. پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی، ۱۳(۳)، صص ۱۰۳-۱۲۸. لینک: magiran.com/p2169239
- بهره‌مند، حمید؛ داودی، ذوالفقار. (۱۳۹۷). پیشگیری اجتماعی از جرائم امنیتی - سایبری. مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی، ۴۸(۲)، صص ۲۷-۴۶. لینک: magiran.com/p1874361
- ترابی، قاسم. (۱۳۹۷). چالش‌ها و آسیب‌پذیری‌های جمهوری اسلامی ایران در فضای سایبر، فصلنامه مطالعات راهبردی، دانشگاه آزاد اسلامی، ۷۹(۱)، صص ۲۵-۴۲. لینک: magiran.com/p1864505
- خواجوند احمدی، عیسی؛ ابراهیمی، سارا. (۱۴۰۰). نقش عوامل فردی، خانوادگی و اجتماعی در بزه‌دیدگی در فضای مجازی. مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۱۳(۲)، صص ۷-۲۳. لینک: magiran.com/p2296856
- ذکایی، محمدسعید؛ خطیبی، فاخره. (۱۳۸۵). اینترنت و تغییرات هویتی؛ پژوهشی در میان کاربران جوان حرفه‌ای. مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۲(۷)، صص ۱۶۵-۲۰۳. لینک: magiran.com/p608495
- سلطانی‌فر، محمد؛ فرهنگی، علی‌اکبر؛ اسماعیلی‌طبا، سیدمرتضی. (۱۴۰۰). کاربست سواد رسانه‌ای دینی در مواجهه با آسیب‌های فضای مجازی به‌عنوان یک مسئله مستحدثه. فصلنامه پژوهش‌های فقهی، ۱۷(۱)، صص ۲۹-۴۶. لینک: magiran.com/p2236970
- شجاعی جوشقانی، ریحانه؛ احمدی علون‌آبادی، احمد؛ جزایری، رضوان‌سادات؛ اعتمادی، عذرا. (۱۳۹۷). بررسی اثربخشی مداخلات مبتنی بر آسیب‌های برآمده از فضای مجازی بر کیفیت رابطه زوج. مجله تحقیقات نظام سلامت، اصفهان، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، ۱۴(۱)، صص ۱۲۳-۱۳۲. لینک: magiran.com/p1849529
- شورای عالی امنیت فضای تبادل اطلاعات کشور (۱۳۸۴). ضمیمه حقوقی سند افتا. شورای عالی امنیت فضای تبادل اطلاعات کشور.

کیخایی، ا. (۱۳۹۲). تحلیل جامعه‌شناختی چالش‌های فرهنگی اجتماعی شبکه‌های اجتماعی مجازی بر کاربران جوان در شهر اصفهان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد.

حسین‌آبادی، باقی؛ یآوری، امیرحسین؛ قزوینه، مجید. (۱۴۰۰). عوامل مؤثر بر توانمندسازی کارکنان فراجا، فصلنامه علمی نظارت و بازرسی، سال ۱۵، شماره ۵۷، مقاله پژوهشی، صص ۱۵۹-۱۸۸ لینک:

<https://doi.org/10.22034/si.2021.97899>

مرادی، بهمن؛ محمدی‌مقدم، یوسف؛ مجیدی، عبدالله؛ امیرلی، حسین. (۱۴۰۱). واکاوی چالش‌های فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در استفاده از فضای مجازی، فصلنامه علمی نظارت و بازرسی، سال ۱۶، شماره ۵۹، مقاله پژوهشی، صص ۹۰-۶۳ لینک

magiran.com/p2447842

مرادی، بهمن؛ محمدی‌مقدم، یوسف؛ مجیدی، عبدالله؛ امیرلی، حسین. (۱۴۰۱). تحلیل محتوایی برنامه پیشگیری از آسیب‌پذیری کاربران در فضای مجازی در نشریات علمی منتشر شده در سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۰، فصلنامه مطالعات حفاظت و امنیت انتظامی، ۱۷(۱)، صص ۱۱۰-۷۸ لینک:

magiran.com/p2449953

Bartholomees, J. Boone. & Army War College. (2010). The U.S. Army War College guide to national security. Carlisle, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College.

Romero SaLetti, Silvana. M., Stephan Van Den Broucke,.,@ Cecilia Chau, (2021). The Effectiveness of Prevention Programs for Problematic internet Use in Adolescents and youths: A systematic review and meta- analysis. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 15(2), Article 10. <https://doi.org/10.5817/CP2021-2-10>

Rheingold, H. (1993). *The Virtual Community*. In Trend David (ed). (2001). *Reading Digital Culture*. Oxford: Blackwell.

Turkle, Sherry, (2005), *The Second Self: Computers and the Human Spirit*, Cambridge, Mass: MIT Press.

Negriffa Sonya, Valente Thomas W (2018). Structural characteristics of the online social networks of maltreated youth and offline sexual risk behavior <https://doi.org/10.1016/j.chiabu>

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی